

Badó Attila: Nép szava Isten szava? A francia esküdszék dilemmái

Kulcsár Kálmán 1968-as, a népi ülnöki bíraskodásról szóló jogszociológiai vizsgálata sok szempontból tanulságos. Az igen alapos kutatás eredményeiből leszűrhető tanulságok mellett érdemes elgondolkodni azon, hogy az empirikus jogszociológia milyen korlátokkal küszködhet akkor, ha az általa feltárt gondokon még az sem segíthet, ha művelője egy ideig igazságügy miniszteri pozícióba kerül. A népi ülnöki rendszerről szóló tanulmányban felsorolt problémák alapján ugyanis úgy tűnhet, mintha a felmérés ma készült volna.

Az 1998-as büntető eljárásjogi reform lényegében nem érintette a laikus bíraskodás intézményét. Olyan terület ez, melyre a törvényhozók csak erős társadalmi nyomás, vagy forradalmak, rendszerváltozások idején fordítanak figyelmet. A legtöbb magyar jogász ugyanis egyetért abban, hogy az igazságszolgáltatás professzionális feladat, s az ítéletekhez a laikus részvétel legfeljebb "népi áldást" adhat, egyebet nem. Szükség van természetesen rá, de a legjobb, ha nem lehet észrevenni, s az általában idős ülnökök inkább csak passzív jelenlétükkel igazolják a döntéseket. Éppen ezért érdekes az a ritka hír, amikor az igazságszolgáltatás berkeiből származik az esküdszék bevezetésének követelése. Ez persze csak az első pillanatban mond ellent a fentieknek. Nincs annál kényelmesebb helyzetben a bíró, mint mikor szaktudásával alapvetően meghatározhatja a döntések irányát, ám tévedés esetén moshatja kezeit, és bátran mutogathat az esküdtekre. Angliában, pl. a huszadik századra az esküdszék szinte már csak ezt a szerepet tölti be. Voltaképpen akkor kerül alkalmazásra, ha a bíró úgy érzi, érdemes a felelősséget megosztani a laikusokkal.

A magyar törvényhozók nem kívánták megbolygatni ezt a kérdést, és a rendszerváltást közvetlenül követő, az esküdbíróság bevezetését sürgető néhány tanulmány jogalkotói visszhangra nem talált. Ennek a finansiális szempontok mellett vélhetően az lehet az oka, hogy ahányszor felvetődik a laikus bíraskodás reformja, az ötletet felvetőknek radikális átalakítások, az ötletet értékelőknek amerikai esküdbírósági botrányok, és a rögzült ellenérvek jutnak az eszükbe. Akik egy kicsit tájékozottabbak e témában, azoknak talán még az is, hogy ahol a laikusok a német típusú ülnök rendszernél nagyobb szerepet kaptak, ott véget nem érő viták, és véget nem érő módosítások jelentették az intézmény fejlődéstörténetét. Milyen körből válasszák a laikusokat, hányan legyenek, hány szakbíró támogassa munkájukat, miben döntsenek, elkülönülten tanácskozzanak, vagy a szakbírákkal együtt, hogy csak a legsűrűbb kérdéseket idézzük.

Márpedig érdemes idézni őket. Véleményünk szerint ugyanis, bármekkora közhely, a lényeg e kérdés kapcsán is a részletkérdésekben van, és mindaz a sok küszködés, mely ezen a téren egy-egy országban ádáz politikai küzdelmeket okozott, számunkra néhány európai megoldást illetően nem tűnik hiábavalónak.

A szokásos hazai kérdés tehát, hogy legyen-e esküdszék, vagy ne legyen, véleményünk szerint leegyszerűsítő és ilyen formában értelmetlen. Sokkal célravezetőbb megközelítés, ha a jelenlegi laikus bíraskodás kapcsán először rákérdezzünk. Ebben a formában, a kiválasztási eljárás hatályos szabályozása mellett segíti-e érdemben az igazságszolgáltatást az ülnöki rendszer? Mivel a válasz a jogászok többségének véleménye alapján nem, érdemes azt a kérdést is feltenni, hogy van-e értelme egy demokráciát mimelő intézményt fenntartani, amely

sok esetben csak felesleges nyűg a bírák nyakán. Avagy hogyan és milyen formában töltheti be hivatását a laikus bíráskodás Magyarországon? Tovább kérdezve, hol találunk példát botrányoktól, súlyos zavaroktól mentes laikus részvételre a nagyvilágban. Olyan valódi részvételre, ahol a laikusok – egy magyar bírósággal élve – nem szobadíszként vesznek részt az eljárásban, ugyanakkor kellő szakmai kontrol mellett végeznek érdemi tevékenységet.

A francia esküdtszék (Cour d'Assises)

A laikus bíráskodás francia formájának alapjait a nagy francia forradalom teremtette meg. Gyökerei a felvilágosodás gondolkodóinak az igazságszolgáltatás megreformálását célzó eszmei megalapozásában, és be nem vallottan, az angol mintában keresendő. Jóllehet a nemzeti büszkeség ősi Meroving, Karoling mintákra próbálta visszavezetni a forradalmat követően bevezetésre kerülő esküdtszéket, az angol hatás letagadhatatlan. Az esküdtszék bevezetését követelő neves filozófusok, jogászok maguk is hivatkoznak az angol mintára, mint a népszuverenitás elvének leginkább megfelelő igazságszolgáltatási megoldásra. Az persze más kérdés, hogy sokan állították, hogy végső soron az angol esküdtszék kialakításánál is a "francia" hódító, Orániai Vilmos bábáskodott.

Ami tény, hogy már a forradalom elején, meglehetősen korán felvetődik az esküdtszék bevezetésének gondolata. Egy lyon-i képviselő volt az első, aki az alkotmányozó nemzetgyűlésben először hangot adott e követelésnek, azt állítva, hogy miután a szuverenitás a királyról a nemzetre szállt, így az igazságügy letéteményesévé is a népnek kell válnia. A Nemzetgyűlés némi vita után 1790. április 30-án határozott az esküdtszék jövőbeni bevezetéséről büntető ügyekben, egyben elutasítva a polgári ügyekben döntő esküdtszékre vonatkozó javaslatot. (Martinage 367-387.) A francia esküdtszék azóta több mint kétszáz éves utat tett meg, s jóllehet sok tekintetben megváltozott, alapjait tekintve megőrizte a forradalmi gondolatot: A laikus esküdtek kiemelkedő szerepet kapnak a súlyos bűncselekmények elkövetésével megvádoltak sorsának meghatározásánál. Az eljárás szóbeli, nyilvános és a döntést nem kell megindokolni. Az ítélet ellen pedig – a törvénysértés esetét kivéve – nincsen fellebbezésnek helye.

A ma hatályos eljárásjogi törvény részletesen rendelkezik az esküdtszékről, melynek legfontosabb szabályait az esküdtszékekkel kapcsolatos dilemmák vázolását megelőzően az alábbiakban foglaljuk össze:

A súlyosabb bűncselekmények esetében a Párizsban illetve megyénként felállított Cour d'Assises (a továbbiakban esküdtszék) ítélkezik. A többnyire megyeszékhelyeken működő bíróság három szaktbíróból és kilenc laikus bíróból áll. A szaktbírákat a fellebbviteli bíróság elnöke nevezi ki egy-egy negyedévre. Ezek egyike tölti be az elnöki tisztséget, akit általában a büntetőtanácsok elnökei közül választanak. Jóllehet az esküdtbírók különlegessége, hogy a három szaktbíró és a kilenc esküdt együttesen dönt, a törvény (Procédure Pénale) külön beszél a bíróságról illetve az esküdtszékről. ("La cour proprement dite et le jury" Art. 240.)

A jury, tagjait, vagyis az esküdteket azon francia állampolgárok közül választják, akik 23. évüket betöltötték, franciául tudnak írni és olvasni, gyakorolhatják politikai jogaikat, jogképességükben nincsenek korlátozva, nem esnek a kizárási feltételek alá, illetve nem töltenek be olyan funkciót, melyet a törvény az esküdti feladattal összeférhetetlennek minősít. A törvény taxatív felsorolja a kizáró okokat, illetve az ilyen funkciókat. (Art. 256,257)

Az esküdtek megválasztása egy négyfordulós eljárás során történik, melynek legfőbb jellemzője a véletlenszerűség. E sajátosságot egyébként egy majd két évszázados fejlődési folyamat eredményeként emlegeti a legtöbb, e témával foglalkozó francia szerző. Az első fordulót a területi előkészítő lista összeállítása jelenti (liste préparatoire), melyet polgármesteri felügyelet mellett a választólistából állítanak össze, amit a felálló esküdtbírószágon egy második sorshúzással egy szűkebb, ún. "éves" lista elkészítése követ (liste annuelle). Az éves listán Párizsban egy személyre 1800 lakosnak kell jutnia, míg más körzetekben 1300-nak.

Az esküdszék ülészakának megkezdése előtt harminc nappal, attól függően, hogy mely bíróságon kap az esküdszék helyet, a fellebbviteli bíróság, vagy az első fokú bíróság (Tribunal de Grande Instance) elnökének vezetésével egy bizottság jön létre a harmadik fordulós sorshúzás lebonyolítására. A törvényi feltételeknek nem megfelelő személyek kihúzását követően 35 nevet sorsolnak ki, melyhez egy speciális, tízfős listát is elkészítenek abból a célból, hogy az esetlegesen kieső esküdteket különösebb gond nélkül pótolni tudják az ülészak során.

A kiválasztott 35 (+10) személy képezi az adott ülészak konkrét esküdszékeinek bázisát. E 35 fős listából kerül kiválasztásra egy ülészakon belül, az adott büntetőügy kilenc esküdtje, akik a 3 szakbírával együtt alkotják az esküdtbírószágot. A kilenc esküdt kiválasztásának módja ebben a szakaszban alig módosult a kezdetekhez képest. A tárgyalás megkezdését megelőzően kezdik kisorsolni a 35 lehetséges esküdtből a végső kilencet. Ez a megoldás az USA-ban is alkalmazott "voir dire" eljárás francia változata, mely elsősorban abban különbözik a tengerentúli megoldástól, hogy itt nincs mód a leendő esküdtek attitűdjeinek alapos kivizsgálására. (Izd. Badó 1994.) Az esküdteknek nem lehet kérdéseket feltenni, hogy válaszaikból későbbi döntésükre vonatkozó konzekvenciákat vonjanak le az ügyvédek. Általánosságban elmondható, hogy a francia megoldás gyorsabb, egyszerűbb, és véleményünk szerint jobb, mint az Egyesült Államokban. Nem is bukkantunk a szakirodalomban, vagy a napi sajtóban az eljárás ezen szakaszára vonatkozó kritikai irodalomra, s több bíróval folytatott személyes konzultáció is arról győzött meg bennünket, hogy a francia változat kevesebb zajjal, de kiegyenlítettebben, az elfogulatlan esküdszék ideájának megfelelőbben működik. A francia szabályozás is azon előfeltevésekből indul ki, hogy az ellenérdekű felek által nem kívánatos személyek kiszórása a lehető legrátságosabban esküdszéket eredményezi. Ennek érdekében, lehetőséget biztosít a vádlottnak, ügyvédjének, illetve a közvádlónak, hogy meghatározott számú személyt visszautasítson közvetlenül akkor, amikor azok nevét kihúzzák az urnákból. A vádlott, illetve képviselője öt személyt, az ügyész négyet utasíthat vissza úgy, hogy a visszautasítás indokát nem nevezhetik meg.

Reformviták

Az esküdszéket hosszú ideje érik különböző intenzitású támadások. Nem olyan jellegűek, mint az USA-ban, ahol általában az intézményt alapjaiban vonják kétségbe. Franciaországban, a jakobinus diktatúra időszakát kivéve nincs igazán rossz emlékű korszaka e bíróságnak, s a legtöbb hozzáértő elfogadhatónak tartja, hogy a legsúlyosabb bűncselekmények esetén egy laikusokból és szakemberekből álló testület hozzon döntést. A gondolat maga, hogy ez a népszuverenitás kifejeződése, oly mélyen gyökerezik a köztudatban, hogy nem is találtunk olyan hírlapi cikket, vagy tudományos igényű munkát, mely ne közelítette volna meg ebből a szempontból is az esküdszék problematikáját. Doktori disszertációk foglalkoznak e dogma eredetével, aktualitásával. (pl. Melle France Lenain: "Le dogme du jury populaire")

A támadások ezért sokkal inkább “részletkérdéseket” érintenek, már amennyiben annak minősíthető az egyik legsűrűbben felmerülő gond, hogy az *esküdtszék döntése ellen* – a törvénysértés esetét kivéve – *nem lehet fellebbezni*. Ez annál is inkább problematikus, mert ez ellentétben áll az Emberi Jogok Európai Konvenciójával, mely szerint minden büntetőügyben bíróság által elítélt személynek joga, hogy egy felettes bíróság is megvizsgálja ügyét. (Art. 2-1 du prot. 7) Ez pedig a hatályos szabályozás alapján nincs biztosítva Franciaországban. Még furcsább ebben az, hogy míg a kisebb bűncselekmények elkövetői, akiknek ügyében szakszabóság hoz ítéletet, élhetnek a fellebbezés lehetőségével, az esküdtbíróság ítélete ezzel szemben nem bírálható felül. Kívülről szemlélve szinte érthetetlennek tűnik a vonakodás, ahogy ezt a mindenki által képtelenségnek minősített ügyet kezelik. Amilyen egyszerűnek tűnik azonban első látásra a probléma megoldása, olyan nehéz egyezsége jutnia a francia jogászoknak, politikusoknak a részletkérdéseket illetően. A fellebbviteli fórum kialakításának költség vonzatán túl egy ilyen változtatás számos alapkérdést vetne fel. Az első ilyen probléma az lenne, hogy egy második esküdtbíróság felállításával az esküdtbíróság létét alátámasztó, ez idáig megfellebbezhetetlennek tekintett népítélettel szembe kerülne egy másik népítélet, mely esetleg ellentétes lenne az elsővel. Még súlyosabb sérülést szenvedne az intézmény alapideológiája, amennyiben a fellebbviteli fórumot egy szakszabóság jelentené. A költségek tekintetében ugyan ez lenne a legkedvezőbb megoldás, ám sokak szerint szinte teljesen feleslegessé tenné az elsőfokú bíróság “népi” jellegének megtartását. További bonyolító tényezőt jelent az esküdtszék legnagyobb erényének tekintett, s az eljárást végig jellemző szóbeliség kérdése, mely egyik vagy másik javaslat mellett szükségszerűen csorbulna. Szinte általános egyetértés mutatkozik tehát abban a tekintetben, hogy az európai követelményeknek megfelelően létre kell hozni egy fellebbviteli fórumot. Nehéz azonban egyetértésre jutni a konkrét megoldás mikéntjében.

A kilencvenes évek közepén, Jacques Toubon igazságügyminiszter jutott arra az elhatározásra, hogy az esküdtszék reformját végrehajtsa. “Már éppen ideje volt”, olvasható egy ügyvéddel készült riportban (Paul Lombard, avocat a la Cour d’Appel de Paris), aki még hozzá teszi: “Amióta csak ügyvéd vagyok, nem telik el olyan év, hogy be ne harangozná valaki az esküdtszék reformját...Végre!” (Valdman E. 1996: 123-133.)

A vállalkozás nehézségét a miniszter azonban minden valószínűség szerint alábecsülte, s csak a tervezet napvilágra kerülését követően, a napilapokban megjelenő támadó írások, a kérdés kapcsán megszólaló jogászok, politikusok sejtették számára, hogy milyen darázsfészekbe nyúlt. Jóllehet itt nincsenek olyan érdekcsoportok, melyeknek ez a változtatás bármilyen érdeksérelmet okozna, a több mint kétszáz éves intézmény alapjának megváltoztatása sokakat irritál. Hasonló ez ahhoz a helyzethez, ami az Egyesült Államokban, mindenekelőtt a polgári esküdtszék kapcsán problémát okoz. A legtöbb szakértő hiába ért egyet abban, hogy polgári ügyekben nem szerencsés az esküdtszék alkalmazása, ám az esküdtszék történelmi “érdemei” minden reformot lehetetlenné tesznek. Toubon miniszter pedig igazán mindent megtett, hogy a tervezet szakmai szempontból ne legyen kifogásolható. A kezdeti elképzeléseket, mely három szakszabóból és két, több évre megválasztott laikus ülnökből álló elsőfokú bíróságra, majd egy laikusokból és szakszabóból álló másodfokú esküdtbíróságra építette volna az új rendszert, azonnal számos kritika érte. Érdemes ezzel bővebben foglalkozni, hiszen az ennek kapcsán megszülető vélemények, a magyar laikus bírósághoz jelenlegi formáját figyelembe véve tanulságosak lehetnek. A tervezett reform a magyar rendszerhez feltűnően hasonló intézmény kialakításán gondolkodott, s így nem lehetnek semlegesek számunkra az ezzel szemben megfogalmazott kritikai észrevételek.

Ez az elképzelés nyilvánvalóan két szempontot tartott szem előtt. Az egyik szempont az európai követelményeknek megfelelően a fellebbezés lehetőségének minél gyorsabb megteremtése, míg a másik, a lehető legkisebb anyagi ráfordítás volt. A miniszter ugyanis jól sejtette, hogy a költségvetés megterhelése a reform legfőbb akadálya lehet. A jelentős napilapok a tervezettel élénken foglalkoztak, ám a tervezettel egyetértő cikkel, interjúval alig lehet találkozni. A "Vendée matin" Patrice de Charette-tel, egykori esküdtszéki elnökkel készített interjút. Charette is felhőborítónak tartja, hogy ha valaki egy stop táblán átszalad, s 1000 frankra megbüntetik, azt megilleti a fellebbezés joga, míg ha valakit emberölésért ítélnék el első fokon, azt nem. A fellebbezés lehetőségének megteremtése tehát elkerülhetetlen. Hasonlóan elkerülhetetlennek ítéli azon gyakorlat megváltoztatását, mely a felmentések, vagy marasztalások okát nem határozza meg. Az esküdtszék ugyanis nem indokolja döntését, márpedig mindenkinek joga lenne megtudni azt, hogy milyen alapon ítélték el, vagy éppen mentették fel. Mindkét változtatási szándékkal messzemenően egyetért tehát Charette bíró, azonban az elsőfokú bíróság tervezett összetételét már másként ítéli meg. A szakbírák javaslata alapján, az igazságügy-minisztérium által három évre kinevezett két laikusból, és a három szakbíróból álló bírósággal nem ért egyet. A laikus elem véleménye szerint egészen más hangsúlyt kapna az igazságszolgáltatásban. Megszűnne valóban laikus lenni, s eljárásról eljárásra professzionalizálná. Másrésztől szerencsétlennek tartaná azt is, hogy két teljesen eltérő eljárást jelentene az első illetve másodfokú. Az első fokú bíróság, amely gyakorlatilag szakbírószék lenne, nyilvánvalóan más feladat elé állítaná az ügyvédeket, mint a másodfokú, amely inkább laikus bíróság. ("Bonne idée, mauvais dispositif" Vendée matin 1995 november 21.)

A Le Monde- ban megjelenő írás 96 januárjában már egyenesen az esküdtszék haláláról értekezik. A szerző (Maurice Peyrot) ugyan egyetért az alapgondolattal, hogy az esküdtszék beteg, s hogy a betegséget már régóta kezelni kellett volna, ám véleménye szerint az orvosságba néhány csepp mérget is kevertek a minisztériumban, amely alkalmas arra, hogy megölje az esküdtszéket. ("Mais, dans la sirop de sa potion, le ministre de la justice a ajouté quelques gouttes d' un poison qui va tuer le jury"...). Elismeri, hogy néha születnek rossz esküdtszéki döntések, s nehezen indokolható felmentések, ám úgy véli, hogy a javaslat alkalmatlan a valós probléma kezelésére, s több kár származna belőle, mint előny. Az esküdtszék legfőbb erényének azt tekinti, hogy a laikusok számára nincsenek rutin ügyek, s hogy az esküdtek szerepeltetése arra kényszeríti az eljárásban résztvevő professzionális szereplőket, hogy világosan, szakmai zsargon használata nélkül beszéljenek. A három szakbíróból és két ülnökből álló elsőfokú bírósággal éppen ez az erény veszne el, s nem kárpótolná ezt az sem, hogy első fokon a döntéseket ettől kezdve indokolni kellene. A szerző tudni véli, hogy a tervezet ezen formáját elsősorban az anyagiak motiválták, ám szerinte az igazságszolgáltatással kapcsolatos kérdésekben a monetáris szempontok háttérbe kell hogy szoruljanak. Márpedig megfontolásra érdemes alternatív javaslatok is lennének, melyek nem sértenék meg az esküdtszék alapgondolatát.

Ilyen lehetne pl. a büntető ügyekre szakosodott ügyvédek szövetsége által javasolt megoldás, mely első fokon hat esküdtszékben és 3 szakbíróban, másodfokon pedig kilenc esküdtszékben és három szakbíróban gondolkodna. Vagy hasonlóan megfontolásra érdemes megoldás lehetne a más szakértők által is helyeselt, Larivière ügyvéd által javasolt elképzelés, amely más, esküdtszékkel rendelkező országokban már bevált. Az esküdtszéki eljárás teljes egészében leírásra kerülne, hogy fellebbezés esetén szakbírák ítélik meg, hogy a bizonyítékok elégségesek voltak-e az adott döntés meghozatalához. Amennyiben úgy ítélik meg, hogy nem, abban az esetben egy másik esküdtszék folytatna le új eljárást. (Le Monde 1996 jan. 18.)

Szinte kivételnek számít a Figaro hasábjain, Gérard Nirascou január 20-án megjelent írása, mely abból a szempontból közelít a tervezethez, hogy sürgető szükség van-e egyáltalán az esküdszék reformjára. A szerző szerint azzal, hogy lehetőség van a Kasszációs Bírósághoz fordulni törvénysértésre hivatkozva, voltaképpen eleget tesz a jelenlegi rendszer az európai követelményeknek. Jogászokra hivatkozva állítja, hogy a bírói jogalkalmazás fejlődése abba az irányba mutat, hogy a semmítőszék egyre alaposabban vizsgálja az elsőfokú eljárás minden részletét, s a legkisebb törvénysértés esetén is megsemmisíti az esküdszék döntését, ami alapján egy másik esküdszék folytathatja le az eljárást. Felteszi továbbá a kérdést, vajon rászolgált-e a több mint kétszáz éve működő esküdszék arra, hogy megsemmisítsék. Az ezerszámra születő ítéletek közül alig néhány tucat nevezhető problémásnak. Ezzel szemben számtalan esetben járult hozzá a francia jog fejlesztéséhez, hozzá igazítva azt a változó morálhoz. Végül, teszi fel a kérdést, "nincs annál sürgősebb változtatást igénylő probléma az igazságszolgáltatásban, mint megreformálni az esküdszékét?" (Figaro 20. Jan. 1996.)

A hírlapi kritikán túl számos szakértő más fórumokon is hallatta hangját az ügy kapcsán. A legtöbben, mint pl. Georges Fenech ügyész, azért támadták a tervezetet, mert az ülnöki rendszerre való áttéréssel elveszne a kiválasztás sorshúzásos módszere is, és ismét lehetőség nyílna a manipulációra. (Emission la marche du siècle: jugement des criminels: moi, juré, en mon ame et conscience) Mások, mint Jean-René Farthouat ügyvéd, az ülnököket egyszerűen túszoznak minősítik, akiknek pusztán színeznük kellene a büntető eljárást, hogy népi jelleget kölcsönözzenek neki. További gondot jelentene, hogy a három évre megválasztott ülnökök nyilvánvalóan sajátos érdeklődést mutatnának a büntető igazságszolgáltatás iránt, ami egyet jelentene a laikus bíraskodás szerepének lényegi módosulásával. Az ülnökök nem a társadalmat reprezentálnák, hanem a társadalom egy meghatározott szeletét. Tartani lehetne attól, hogy a kíváncsi "voyeur"-ök kapnának inkább helyet a bíróságban. (Les dossiers de la semaine juridique, hors série, éditions juris-classeur, février 1996, p. 7.)

Az esküdszék eltűnésétől féltő szakértők érvelése szerint a tervezett megoldás alapján az esetek elenyésző részében kerülne sor esküdszék előtti tárgyalásra. A minisztérium által jósolt 20 százalékos fellebbezési arány sokak szerint túlbecsült. Ám már ez is azzal a következménnyel járna, hogy az igazságszolgáltatás szinte teljes mértékben professzionalizálna, mondják az elemzők. Ráadásul, egyesek szerint az esküdszék utóbbi időszakban mutatkozó szigorodása alapján az elítéltek fellebbezési hajlandósága egyre csökkenne. A szigorodás okaként többen a sorsolós rendszer bevezetését jelölik meg. Az ezt megelőző kiválasztási eljárás inkább kedvezett a magasabb iskolázottságú csoportok esküdszékbe kerülésének, akik sokak véleménye szerint hajlamosabbak enyhébb ítélet meghozatalára. (Valdman 1996: 49.)

Egy olyan szakértő véleményét is érdemes idézni, aki a tervezet elkészítésében maga is közreműködött, s aki a reform ezen formáját kivételes módon támogatja, ám akinek az igazságügyminiszter által publikált tervezethez képest különvéleménye is van. Francois Staechele bíró három okkal magyarázza a reform szükségességét. (Premier vice-president du tribunal de Grande Instance de Metz.) Az ügyek viszonylagos lassúsága mellett a fellebbviteli fórum, illetve az ítéletek indoklásának hiánya teszik a reformot elkerülhetetlenné. Arra a kérdésre pedig, hogy miért éppen az ezredforduló közelében vált a módosítás időszerűvé, a forradalmi elvek egyfajta lehűlésével ad magyarázatot. Ezen elvek mára elveszítették korábbi szerepüket, pontosabban az igazságszolgáltatás demokratizált keretei között többé nincs szükség arra, hogy olyan módon érvényesítsék őket, mint kétszáz évvel ezelőtt. A reform tehát előbb-utóbb elkerülhetetlen, legfőképpen a fellebbezés kérdését illetően. Létezik azonban egy alapprobléma, ami egyfajta ördögi körnek is nevezhető. Az esküdszék döntését,

mint a népszuverenitás kifejeződését ugyan ki bírálhatná felül? Akár szakbírákra, akár egy másik laikus bíróságra bízunk a döntés felülbírálatát, az intézmény létét alátámasztó elv mindenféleképpen sérül, s ezzel legitimitását veszíti. Ha nem is ért teljes mértékben egyet tehát Toubon miniszter tervezetével, annak lényegi elemét átgondoltnak, a tervezetet koherensnek minősíti. (A tervezet ezt a problémát ügyesen kikerüli azzal, hogy a “szuverén nép” csakis másodfokon hozza meg először döntését.) Saját meggyőződése szerint azonban inkább az osztrák, vagy néhány északi ország példáját követné szívesebben, ahol az esküdszék döntését a bűnösség kérdésében nem lehet megváltoztatni, ám egy kizárólag szakbírákból álló fellebbviteli fórum, csakis a vádlott számára kedvezőbb módon, a büntetés mértékét változtathatja meg. Korrekcióra tehát csak akkor kerülhetne sor, ha az esküdszék túl nagy szigorúságot mutat az ügyben. Staechele bíró szerint a szenvedély bűncselekményektől eltekintve nagyobb szigorúság jellemzi az esküdszéket a szakbírókhoz képest. Ez a rendszer szerinte megfelel az európai emberi jogi elvárásoknak, első fokon tartja meg az esküdszék intézményét, s nem sérül annak alapeszméje. (Valdman, 1996: 51-95.)

Egy 1996 február 6.-án, Xavier de Roux ügyvéd kezdeményezésére megtartott konferencián teremtettek lehetőséget arra, hogy a szembenálló vélemények összeütközhessenek. Az itt elhangzottak alapján az igazságügyminiszter egy olyan bizottságot létesített, amely a legnevesebb szakértők bevonásával, az ellentétes vélemények összehangolása alapján, egy kompromisszumos, a törvényhozás számára is elfogadható javaslat elkészítésével lett megbízva. Az egyetemi tanárokból, bírákból, ügyvédekből, volt esküdtekből álló bizottság vezetésével Jean-Francois Deniau – a korábbi miniszter – lett megbízva. Az áprilisra elkészült anyag az alábbi lényeges módosító javaslatokat tartalmazta: A fellebbezési lehetőség megteremtése, mint legfontosabb célkitűzés, természetesen a tervezet részét képezi, mégpedig úgy, hogy a laikus elem mindkét fokon – más arányban - szerephez jutna. Míg az első fokú esküdtbírószágon öt esküdt kapna helyet a három szakbíró mellett, másodfokon megmaradna a jelenlegi felállás, vagyis a három szakbíró munkáját kilenc esküdt segítené. A fellebbezést természetesen meg kellene indokolni. Ugyancsak lényeges módosítási javaslat, hogy a vizsgálóbíró közvetlenül kezdeményezhetné az esküdszéki eljárást, a vádtanács (chambre d'accusation) közbeavatkozása nélkül.

Annak ellenére, hogy ezzel a második kísérlettel, egy a többség által elfogadottnak tekinthető megoldást kívánt a minisztérium a törvényhozáson keresztül verni, a reform kísérlet kudarcba fulladt. A vita bármennyire kimerítő volt is, Toubon miniszter nem írhatott új fejezetet a francia büntetőjog történetéhez. A népítélet dogmája – legalábbis egyelőre – tartja magát, s a korábban már idézett Paul Lombard továbbra is elmondhatja: “Amióta csak ügyvéd vagyok, nem telik el olyan év, hogy be ne harangozná valaki az esküdszék reformját...”

Aninat M., Deschamps, Drevon, (1980) «Les jurés, Que sais-je? Presses Universitaires de France

Angevin H., (1994) «La Cour d'assises et les lois nouvelles », in La Semaine Juridique, ed. G.Doctrine, 3730

Badó Attila (1994) Társadalomtudósok a bíróságon, Jogtudományi Közlöny , Január

Braunschweig, (1985) «Réflexions sur le jury criminel », scéance du 15 décembre 1984., in Revue de droit pénitentiaire et de droit pénal,., p. 9-25.

Fayolle B., de la cour d'assises, in Problèmes actuels de science criminelle, n°5, 1992., p. 55 et suivantes.

- Graven J. (1970) Sens et évolution du jury, *Revue internationale de criminologie et de police technique*, p. 97.
- Jourdain R. (1984) Le jury et les garanties de l'accusé en droit anglais et français comparé, Thèse 3ème cycle, droit pénal, Aix-Marseille
- Kulcsár Kálmán (1971) «A népi ülnök a bíróságon.» Akadémiai Kiadó, Bp.*
- Lebreton G., (1995) Libertés publiques et droits de l'Homme, éd.A.Colin
- Lombard F., (1993) Les jurés, Justice représentative et représentations de la justice, L'Harmattan, coll. Logiques Juridiques
- Lombard P., (1981) Quand la justice se trompe, R. Laffont
- Martinage R., Royer J.P (1990), Les destinées du jury criminel, textes réunis, Lille, Ester édition
- Martinage, R. L'évolution du jury en France et en Europe depuis la révolution de 1789, *Revue Internationale de Droit Pénal* (vol. 57)
- Pradel J. (1995) Procédure pénale, Cujas, 8ème édition,.
- Rached A.(1972) De l'intime conviction du juge, Thèse Paris,.
- Royer J.P. (1995) Histoire de la justice en France, P.U.F.
- Silvestre C. (1995) Les principes généraux de la procédure pénale française, Mémoire D.E.A, Aix-Marseille,.
- Zavaro M. (1995) «Le projet de réforme des Cours d'assises, in *Justice*, novembre., p. 17-20.
- Valdman E. (1996) «Pour une réforme de la Cour d'Assises»
- Les dossiers de la semaine juridique, hors série, éditions juris-classeur, février (1996)

Újságcikkek:

- «L'agonie de l'intime conviction », in *Le Monde* 2 février 1993.
- «Des gardes fous indispensables au jury populaires », in *Le Monde*, 7 février 1994.
- «Des avocats et des magistrats font le procès de la Cour d'assises », in *Le Monde*, 5 juillet 1994.
- «Bonne chance, monsieur Toubon! », par H. Leclerc, in *Le Monde*, 14 juin 1995.
- «La réforme de la Cour d'Assises vise à limiter le risque d'erreurs judiciaires », in *Le Monde*, 30 septembre 1995.
- » La Cour d'assises en appel », in *Le Monde*, 18 janvier 1996.
- « Le ministre de la justice reporte l'examen du projet de réforme de la Cour d'assises », in *Le Monde*, 6 février 1996.
- « Une profonde réforme de la Cour d'assises est proposée à M. Toubon », in *Le Monde*, 2 mai 1996.

Jacques Toubon plaide pour ses réformes, in Le Figaro 19 nov. 1995

Quelle urgence? Le Figaro 20. Jan. 1996. par Gérard Nirascou

“Bonne idée, mauvais dispositif” Vendée matin 1995 november 21.